

RUSYA-JAPONYA İLİŞKİLERİNDE KURİL ADALARI SORUNU

Hüseyin YELTİN*

Mustafa Metin KAŐLILAR**

GeliŐ Tarihi: 09.04.2023

Kabul Tarihi: 14.05.2023

Özet

Tarihsel perspektiften bakıldığında Asya-Pasifik coğrafyasının en uzun süreli toprak anlaşmazlığı olan Kuril Adaları meselesi, Rusya ile Japonya arasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir barış antlaşması imzalamamasının en temel nedenlerinden biri olmuştur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) lağvedilmesinden sonra sorunu çözüme kavuşturmak adına bir araya gelen taraflar, olumlu bir mutabakata varamamıŐlardır. Japonya'da 2012 yılında iktidara gelen Şinzo Abe, var olan Kuril Adaları sorununun çözüümü için Rusya ile girişimlerde bulunmuŐ ancak uluslararası konjonktürde meydana gelen gelişmeler sürecin olumlu bir ivme kazanmasına engel olmuştur. Tam da bu noktaya odaklanan bu çalışma, Kuril Adaları meselesinin tarihsel arka planını ele alırken, uluslararası sistemde meydana gelen geliŐmelerin ikili ilişkileri ve Kuril Adaları sorununun çözüümüne olan etkisini inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Japonya, Kuril Adaları, Şinzo Abe, Rusya-Ukrayna Savaşı.

THE KURİL ISLANDS PROBLEM İN RUSSİAN-JAPANESE RELATIİNS**Abstract**

From a historical perspective, the Kuril Islands issue, which is the longest-lasting territorial dispute in the Asia-Pacific geography, has been one of the main reasons why Russia and Japan did not sign a peace treaty after the Second World War. After the abolition of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), the two states that came together to solve the problem could not reach a positive agreement. Shinzo Abe, who came to power in Japan in 2012, made

* Anadolu Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, Doktorant, huseyinyeltin@gmail.com , İD: 0000-0002-4434-2358

** Bursa Uludağ Üniversitesi, Tarih-Lisans, mustafametinkaslilar@gmail.com

attempts with Russia to solve the existing Kuril Islands problem, but the developments in the international conjuncture prevented the process from gaining a positive momentum. This study, while discussing the historical background of the Kuril Islands issue, will examine the effects of developments in the international system on bilateral relations and the solution of the Kuril Islands issue.

Keywords: Russia, Japan, Kuril Islands, Shinzo Abe, Russia-Ukraine War.

Giriş

Rusya ve Japonya tarihsel kökenleri yaklaşık 300 yıl öncesine dayanan farklı kültürlere sahip iki komŐu ülke olarak uluslararası sistemde yerini almaktadır. İki  lke arasındaki ilişkiler ilk olarak I. Petro (1682-1725) zamanında Moskova'ya bir Japon gemicinin varmasından itibaren baŐlatılabilir. Aynı zamanda Rusya ve Japonya arasındaki diplomatik ilişkilerin temeli ise 1855 yılında imza edilen Şimoda Anlaşması'na dayanmaktadır.

ÇalıŐmanın odağında yer alan Kuril Adaları Meselesi ise 1855 yılında Rusya-Japonya arasında Şimoda Antlaşması'nın imzalanması ile doğmaya başlamıştır. Antlaşmaya göre; İturup Adası'nın kuzeyindeki adalar Rusya'ya, güneyinde yer alan adalar ise Japonya'ya bırakılmıŐtır. Ardından sorunun c z m ne yönelik olarak 1875 yılında da St.Petersburg Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre Rusya'nın kontrolü altında bulunan Kuril Takımadalarının kuzeyindeki tüm adalar Japonya'ya devredilmifitir. Bunun karşılığında ise Japonya, Sahalin Adasını Rus tarafına bırakmıŐtır. 1904-1905 yılındaki Rus-Japon savaşı sonunda, Japonya'ya Kuril Adalarına ek olarak Sahalin Adası'nın güney yarısı ile ona bitifik olan tüm adalar bırakılmıŐtır.

1945 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere arasında Yalta Konferansı düzenlenmiŐtir. Japonya'ya karşı saldırıya geçen SSCB Güney Sahalin ve Kuril Adalarını ilhak etmiştir. 1956 yılında ise Moskova-Tokyo arasında Ortak deklarasyon imzalanmıştır. Buna deklareye göre SSCB, barış antlaşması imzalanmasını Őart koyan bir yaklaŐımla Japonya'ya Şikotan ve Hobomai takımadalarını devretmeyi kabul etmiştir. Bu deklarenin sürdürülebilmesi adına 2018 ve 2019 yılında Putin ile Őinzobir araya gelmiştir. 1956 Ortak Deklarasyonu temelinde barış anlaşmasının imzalanmasına yönelik müzakerelerin hızlandırılması kararı alınmıŐtır. Fakat 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya dönük olarak baŐlatmıŐ olduğu savaş,

normalleşme adımlarına devam eden Rusya ile Japonya arasındaki ilişkileri germiştir (Akhiyadov, 2019).

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar devam eden ve yaklaşık 80 yıldır çözüm bekleyen bir sorun olan Kuril Adaları konusu, Rusya ile Japonya arasındaki ikili ilişkileri belirleyen faktörlerin başında gelmektedir. 1945 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) adaları işgalinden beri süregelen çözümsüzlük hem Japonya'nın hem de Rusya'nın farklı tezleri savunmasını da beraberinde getirmiştir. Mevcut adalar Rusya için stratejik bir öneme haizken, Japonya için de bölgesel rekabet ortamında elindeki en büyük koz olarak görülmektedir. Tarafların farklı tezleri savunması, sorunun çözümsüzlüğünü giderek artırmaya devam etmektedir. Son dönemde Kuril Adaları meselesinin çözümüne yönelik olarak adımlar atılsa da çözüm için henüz bir ilerleme sağlanamamıştır.

Çalışma, Kuril Adaları sorununun başlangıcından itibaren tarihsel sürecine, soruna karşı Rusya'nın ve Japonya'nın tezlerine ve son dönemdeki gelişmelere değinecektir. Ardından yakın zamanda uluslararası konjonktürde meydana gelen değişimlerin Japonya ile Rusya arasında cereyan eden Kuril Adaları sorununa etkisi de tartışılmaya açılacaktır.

1.Rusya-Japonya İlişkilerinin Tarihsel Seyri

Rusya ve Japonya arasındaki ikili ilişkiler, Rusya'nın Batı ile olan münasebetleri ve Batılı devletlerin sömürgecilik faaliyetlerinin etkisinde başlamış ve bu yönde gelişim göstermiştir. Avrupa güç dengesi sistemi içinde 1856 Kırım Savaşı'nı kaybeden Rusya, sömürgecilğe dönük faaliyetlerini Avrupa'dan, Sibiryaya ve Orta Asya'ya doğru yöneltmiştir. Diğer taraftan 1854 yılında Batılı devletlerin faaliyet gösterdiği misyonerliklerin de etkisiyle; 1639 yılından itibaren Batı ile olan hemen hemen tüm ikili ilişkilerini kesmiş olan ve dışa tamamen kapalı durumda olan Japonya, ABD tarafından sisteme dâhil edilmeye zorlanmıştır. Öncelikle ABD ile sonrasında ise diğer Batılı devletlerle birlikte Rusya ile ticari ilişkilerini yeniden başlatma kararı alan Japonya, bu ilişkiler ağından da ekonomik olarak güçlenerek çıkmıştır. Çünkü dış dünyaya açılan Japonya, faydacı bir yaklaşım sergileyerek Batı tekniklerine ve kabiliyetlerine erişmek için politikalar geliştirmiştir. Özellikle de Meiji Restorasyonunun ardından 19. yüzyılın güçlü bir devleti olarak uluslararası sistemde yer almayı başarmıştır (İpek, 2020:648).

Rusya ile Japonya arasındaki ilişkiler, Japonya'daki Tokugawa yönetiminin içine kapanmacı politika izleyerek dış dünya ile ilişkilerini asgari düzeye indirmesi ve Rus Çarlığı'nın Doğu

Asya bölgesine geç bir tarihte gelmesi gibi nedenlerden ötürü geç bir tarihte kurulmak durumunda kalmıştır. Karşılıklı çıkarların aksine genişleyen devletlerin arasındaki ilişkiler 1792 yılında Rusların girişimi ile başlayan ekonomik ve düşük düzeyli girişimlerin ardından, gergin bir siyaset de olsa bir seyir izlemeyi sürdürmüştür (İpek, 2020:649).

18. yüzyılda, devletlerarası diplomatik ilişkilerin başladığı süreçte, Rusya'nın uzak doğusu için ihtiyacı olan hammaddeyi Japonya'dan temin etmenin daha uygun olacağı kararına varan Rus İmparatorluğu, gemilerinin o bölgede olumsuz hava koşullarından korumak ve tamirini gerçekleştirmek adına bir liman ihtiyacı duymuştur. Bundan dolayı da Rus tarafı diplomatik ilişkilerin gelişim göstermesi adına Japonya'ya elçi gönderme yolunu denemiştir. Ancak Japon tarafı kendine has kültürünü korumak amacıyla yabancılara karşı temkinli davranmayı tercih etmiştir. Bununla beraber 17.yüzyılın başlarında Rusya'nın sanayisini ve ticaretini büyütmek amacıyla keşif gezileri yapılmıştır. Bu keşif gezilerinden en önemlisi 1711 senesinde yapılan İ. P. Kozırevski ve Antsiferov tarafından Şumşu ve Paramuşir adalarına gerçekleştirilmiş olan seyahatlerdir. 1713 yılında Kozırevski Kuril Adaları'na giderek, mevzubahis adaların hiçbir devletin topraklarına dahil olmadığını kendi hükümetine bildirmiştir. Yıllar içinde Rus-Japon ilişkileri gelişme göstermeyi başarmıştır. Rusya'nın Japonya'ya erişmesinden çekince duyan Japon yetkililerin, Rusya ile alakalı şekilde yazılan Felemenkçe olan matbuları Japonca'ya çevirmesi neticesinde Rusya'ya dair malumatlar artış göstermiş ve bu durum ise Rusya ve Japonya arasındaki kültürel bağlamda bir alışverişin doğmasına yol açmıştır. Rusya'nın Kuril Adaları ve Sakhalin'e yönelik ilgisinin artması Japonya'yı önlem almaya zorlamıştır. Nitekim Japonya 1806-1807 senelerinde mevzu bahis adalarda askeri potansiyelini artırma yolunu seçmiştir. Rusya ve Japonya arasında kültürel olarak artarak devam eden alışverişe rağmen Kuril Adaları ve Sakhalin sebepli bir çatışma ortamının doğmasından endişe duyan iki ülke, aralarında muhtemel olarak çıkacak bir çatışma ortamına engel olmak adına her zaman ihtiyatlı davranmayı tercih etmişlerdir (Nasırova, 2020:1-2).

1867 yılında Japonya'da tahta gelen Meiji (1868-1912) ile birlikte Japonya'da modernleşme dönemi başlamış ve Japonya dış politikada daha fazla aktif olmaya başlamıştır. 1874 yılında ise Enomoto Takeaki, Rusya tarafıyla müzakere gerçekleştirmek için Petersburg'a gönderilmiş veuzun süren görüşmeler neticesinde 25 Nisan 1875 tarihinde Sahalin/Sakhalin ve Kuril adalarının takas edilmesi kararının uygulanabilmesi adına Petersburg Anlaşması imzalanmıştır. İmza edilen antlaşmaya göre Kuril Adaları'nın Japonya'ya devri sağlanmış ve

karşılığında Sahalin Adası'nın Rusya'ya ait bir toprak parçası olduğu da kabul edilmiştir. Japonya Sahalin Adası'nda yapılan binaların bedellerini Rusya'ya iade etmiş; halka ise kalma veya adayı terk etme şeklinde seçenek sunulmuştur (Nasırova, 2020:3).

1.1.1904-1905 Rus-Japon Savaşı

Avrupa'da yaşanan sömürge yarışı Rusya ve Japonya'yı da etkisi altına almıştır. Bu iki ülke bu dönemde dışta kalan ülkeler olarak adlandırılmışlardır.

1904-1905 Rus-Japon savaşının nedenlerinden biri de iki imparatorluğun karşılıklı nüfuz alanı elde etmeye ve güç korunumuna bağlı gelişmiştir. Buradan bakıldığında Uzak Doğu'da bölgesel genişleme amacı taşıyan Rusya ile alanda etkisini kurmaya çalışan Japonya'nın çıkar ve genişleme alanları çakışmıştır (Özel-Özcan, 2019:48).

1903 yılından başlayan süreçten sonra Uzak Doğu'daki vaziyet oldukça hassas bir hale bürünmüş ve bölgede Japon-Rus yayılcılığı da hız kazanmaya başlamıştır. 1868 yılına gelene kadar geçen sürede Batılı ülkeler tarafından hor görülen Japonya, Meiji yönetiminin iktidara gelmesi ile beraber hızlı bir gelişme ve büyüme yaşamıştır. Ülke dışında okuyan ve ülke içinde çalışan uzmanlardan yardım alan Japon Hükümeti ülkesini daha çağdaş bir endüstriyel devlete dönüştürmek adına birtakım çalışmalar yapmıştır. Japon Hükümeti, Batı'nın teknolojisini, siyasi kurumlarını ve askeri bilimini örnek alarak, kısa zamanda çağdaş, verimli ve disiplinli ordu ve deniz gücü oluşturmayı başarmıştır (Bayramov, 2021:64).

Rusya ise bu dönemde bir gerileme süreci yaşamaya başlamıştır. 1877-1878 yılları arası gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı'ndan beridir Rus askerleri hiç savaşmamış ve git gide günlük garnizon yaşamına uyum sağlayan askerler kolonyal seferlere katılmak dışında hiçbir savaş becerisinde gelişme gösterememiştir. Dahası Rus ordusu içerisinde gelişen özgürlük düşünceleri de çok sayıda üst düzey subayın ordudan atılmasıyla sonuçlanmıştır. Geride kalan subaylar ise üst kademelere ulaşmasa da, kendi mevcut pozisyonlarını koruma için çaba harcamışlardır (Bayramov, 2021:64).

1855 yılında Şimoda Anlaşması ile başlayan diplomatik ilişkiler, Çin üzerindeki mücadele alanı sebebiyle gerilime neden olmuştur. Rusya-Japonya üzerindeki diğer rekabet bölgeleri Kore ve Mançurya üzerinde yaşanmıştır. Bu gerilim 1904-1905 Rus-Japon savaşına neden olmuştur. Savaş 1 yıl 6 ay kadar sürmüş ve Japonya bu savaştan galip ayrılmıştır. Savaşın en önemli sonucu ilk defa bir Asya ülkesi Avrupalı bir devleti yenilgiye uğratmıştır. Savaş

sonrası barış konferansında arabuluculuk yapan ABD olmuştur. Rusya ve Japonya arasında Portsmouth Antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Japonya Liaodong Yarımadasının Lüshun'a giden Güney Mançurya Demiryolunun ve Sahalin Adasını'nın yarısının denetimini ele geçirmiştir. Rusya ise Mançurya'nın kuzeyini nüfuzu altında tutmuştur.

1.2. Birinci Dünya Savaşı ve Rus-Japon İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı döneminde Rusya-Japonya ilişkileri iyi bir gelişme göstermiştir. Her iki devlette İtilaf Devletleri içinde yer almışlardır. Fakat Japonya büyük çaplı bir savaşın içerisinde yer almamıştır. Japon orduları, Uzak Doğu'da yer alan Alman bölgelerini ele geçirmiş ve 2 Eylül 1914 tarihinde Çin'in Shandong eyaletine girmiştir. Ekim ayında Mariana, Caroline ve Marshall adalarını işgal etmişlerdir. Nihayetinde 7 Kasım 1914 tarihinde Tsingtao Kuşatması sonucunda Almanlar teslim olmak durumunda kalmışlardır. Rusya ise savaş boyunca mağlubiyetler yaşamış ve buna halkın öfkesi de eklenince ihtilalci propagandalar artmıştır. Sonuç olarak 1917 yılında Çarlık Rejimi yıkılmış ve Lenin ve Kuvvetleri yönetimi ele geçirmeyi başarmıştır. 1917'deki ihtilal sürecinde, Bolşevik yönetimi tarafından imzalanan gizli anlaşmaların yayımlanması, Tokyo ve Petersburg hükümetlerinin aralarının açılmasına sebebiyet vermiştir. 3 Mart 1918 tarihinde SSCB ile Alman İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Bulgaristan Krallığı ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması neticesinde Sovyetler Birliği'nin savaştan çekildiğini ilan etmiştir. Sovyetlerin savaştan çekilmesi neticesinde 1907-1916 yılları arasındaki Japon-Rus yakınlaşması da sona ermek durumunda kalmıştır. Buna sebep ise Japonya'nın Bolşevik rejimini, mevcut rejimine yönelik karşı bir tehdit olarak algılaması olmuştur (Nasırova, 2020:9).

1.3. SSCB ve Japonya İlişkileri

Rusya savaştan çekildikten hemen sonra Japonya, Rusya'nın Sahalin'den başlayıp Baykal bölgesine kadar olan kısma askeri yığınak yapmaya başlamıştır. Mevzubahis bölgelerden 1922 yılında geri çekilen Japonya, Kuzey Sahalin Adaları'ndan ise 1925 yılına kadar varlığını sürdürerek çekilmeyi tercih etmemiştir. Lenin'in ardından iktidara gelen Stalin, Sovyetler Birliği'nin uluslararası zeminde gücünü artırmasına dönük hamleler yapmıştır. Nitekim Sovyetler Birliği uluslararası sistemdeki nüfuzunu büyük bir oranda artırmayı başarmış ve Japonya, Sovyetler Birliği'ni 20 Ocak 1925 tarihinde de resmi olarak tanımıştır. Rusya-Japonya arasındaki diplomatik ilişkiler Pekin'deki resmi tanıma ve Rusya-Japonya ilişkilerinin ilkelerini içeren konvansiyonun imzalanmasıyla başlamıştır. Bu konvansiyon ile Sovyet

Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Portsmouth Anlaşması'nın süreceğini kabul etmiştir; ancak 1917 yılının Ekim ayına kadar imzalanan diğer anlaşmaların tekrardan incelenmesini talep etmiştir. 1925 yılının aralık ayında Kuzey Sahalin'de Japonya'ya kömür ve petrol ayrıcalıkları verilmiş ve ardından da 1928 yılında balıkçılık üzerine birtakım anlaşmalar imza edilmiştir.

1932-1939 yıllarında Sovyet Rusya ve Japonya arasında sürekli olarak sınır anlaşmazlıkları görülmüştür. Khasan Gölü Muharebesi dışında olan savaşlar, büyük olmayan sınır çatışmaları şeklinde gerçekleşmiştir. 1941 yılında ise SSCB ile Japonya arasında taraf olmama anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın 13 Nisan 1945 tarihinde sona ermesinin ardından Sovyetler Birliği mevcut anlaşmayı yenilemeyeceğini ifade etmiştir (Nasırova, 2020:10).

İkinci Dünya Savaşının sonuna doğru SSCB Yalta Konferansında alınan kararla Japonya'ya savaş ilan etmiştir. SSCB, ABD tarafından Japonya'ya atom bombası atılması sonrası Mançurya bölgesini işgal etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında Müttefikler ile Japonya arasında 8 Eylül 1951 tarihinde Kaliforniya'da San Francisco Barış Anlaşması imza edilmiştir. Sovyetler Birliği Japonya'nın dört ada üstündeki hak iddia talebinden vazgeçmesini istemiş; fakat isteğinin kabul görmemesi üstüne SSCB barış anlaşmasını imza etmemiştir. Bununla birlikte devam eden süreçte Japonya ile 19 Ekim 1956 tarihinde Moskova'da harp durumunu sona erdiren ortak bir deklarasyon imza etmiştir. Buna göre barış anlaşmasının imza edilmesi koşuluyla Japonya'ya Şikotan ve Homobai takımadalarını teslim etmeyi kabul etmiştir. Bu deklarasyondan sonra barış müzakereleri süreklilik kazanmıştır (Nasırova, 2020:11).

Rusya ve Japonya arasında yeni dönem olarak adlandırılan diğer dönem SSCB'nin Başkanının Gorbaçov olması ile oluşmuştur. Bu dönemde Japonya ve Rusya arasında sürekli ziyaretler yaşanmıştır. SSCB toprak probleminin varlığını tanımış ve problemliler alanlar Habomai, Shikotan, İturup ve Kunashir adalarıyla birlikte açık açık tanımlanmıştır. Tokyo'daki görüşmede Sovyetler kültürel bağları geliştirmeyi önermiştir. Japonya vatandaşlarına Güney Kuril Adaları'na vize uygulaması olmadan giriş izni sağlanmıştır.

1.4. Yakın Dönem Rus-Japon İlişkileri

SSCB'nin yıkılması sonrası Yeltsin döneminde Rus-Japon ilişkilerinin seyri tekrar değişim göstermiştir. Yeltsin zamanında Japonya-Rusya ilişkilerinde açıkça toprak probleminin çözüme kavuşturulması ve ilişkilerin düzenli şekilde devam etmesi için diplomatik girişimler

için çalışılmıştır. Fakat Kuril Adaları sorununda izlediği yol Japonlar tarafından hoş karşılanmamış ve Japonlar arasında Rus aleyhtarlığını arttırmıştır.

1.4.1. Tokyo Deklarasyonu

Rusya-Japonya arasında ilişkilerin gelişmesini ABD’de istemiştir. ABD Başkanı Bill Clinton Rus reformlarını ve Rus-Japon ilişkilerinin gelişimini önemsemiştir. Yeltsin sonraki dönemde Japonya’yı ziyaret etmiştir.

13 Ekim1993 tarihinde Japonya-Rusya ilişkileri hususunda Tokyo Deklarasyonu ile Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İş Birliği Deklarasyonu imza edilmiştir. Bu deklarasyon, Japonya ile Rusya arasındaki ilişkilerin gelişimi için bir anlayış içeren ilk resmî belge olarak anılmaktadır. Deklarasyon ile alakalı görüşmelerin baş sorunları barış anlaşmasının imza edilmesi ve Kuril Adaları’nın kuzey kısmındaki dört tane adanın sahipliği olmuştur (Nasırova, 2020:17).

1.4.2. Moskova Deklarasyonu

Rus ve Japon ilişkilerinin bir sonraki seviyesi Yeltsin ve Haşimoto’nun 1997’de Krasnoyarsk’ta ve 1998’de Kanava’da gerçekleştirdikleri gizli olarak yapılan görüşmelerden sonra karar durumu ortaya çıkmıştır. Bu görüşme sonrasında iki ülke ekonomik gelişme konusunda kapsamlı bir plan çıkarmışlardır.

İkinci Japonya-Rusya gayri resmi görüşmesi 18-19 Nisan 1998 tarihlerinde Kanava’da gerçekleştirilmiştir. Başbakan Haşimoto, Rusya-Japonya hududunun belirlenmesi sorununu çözüme kavuşturmak adına öneri sunmuştur. Fakat Rusya’nın ulusal çıkarlarına uygun gözükmediğinden dolayı Yeltsin, 1998 yılında Moskova’da gerçekleştirilmesi düşünülen bir sonraki görüşmeye kadar süreci beklemeye almayı yeğlemiştir.

13 Kasım 1998 tarihinde imza edilen Moskova Deklarasyonu ile taraflar karşılıklı olarak yarar, güven, uzun vadeli beklentiler ve ekonomik iş birliği prensipleri temelinde uzun vadeli yapıcı ortaklık ile ikili ilişkiler kurma kararına varmışlardır. Ayrıca bu deklarasyonda, başta Asya Pasifik bölgesi olmak üzere bir bütün olarak tüm dünyada barış ve istikrarın sağlanması, uluslararası platformlarda ve küresel sorunların çözümlenmesinde iş birliği ve güven tesis edilerek karşılıklı ilişkilerin gelişiminde iki ülkenin de azimli olduğu yönünde vurgu yapılmıştır (Nasırova, 2020:25).

1.5. Vladimir Putin ve Medvedev Dönemi Rus-Japon İlişkileri

Yeltsin'in, halefi ilan ettiği Vladimir Putin,2000 yılında başkan olarak seçilmiş ve 8 Mayıs'ta ise görevine başlamıştır. Putin, Rusya'nın mevcut ekonomik durumunu düzeltmeye başlamış ve Rusya ulusal anlamda güçlenmesine vesile olmuştur. Rusya bu sayede daha aktif bir dış politika izleme olanağına da erişmiştir. Putin döneminde Rus-Japon ilişkilerinde Kuril Adaları ve Japonya-ABD ilişkilerinin "özel" görüntüsü dolayısıyla Rusya-Japonya ilişkilerinde oldukça derin bir gelişim gösterilmesinde zorlanılmıştır. Buna ilave olarak Putin iktidarının Asya politikası kısaca şu stratejilerden oluşmaktadır: Çin ve Hindistan ile stratejik iş birliğini büyütmek, Japonya ile siyasi ve ekonomik ilişkileri artırmaya çalışmak, Rusya-Çin-Hindistan üçgeninde Asya coğrafyasında yeni bir denge unsuru oluşturmak.

4 Eylül2000 tarihinde Japon başbakanı ile yaptığı görüşmede Putin, Sovyetler Birliği'nin 1956 yılında yaptığı müşterek beyanname zemininde toprak sorununun konuşulması gerektiği yönünde öneride bulunmuştur. Putin'in bu önerisi Japonlar tarafından olumlu karşılanmış ve Japon basını, Putin'in "beyannamenin geçerliliğini ve bunu devam eden müzakereler için yasal bir temel olarak kullanma olasılığını tanıyan ilk Rus lideri olduğunu" belirten yayımlar yapmışlardır.

1.5.1. Medvedev Dönemi Rus-Japon İlişkileri (2008-2012)

Medvedev dönemi 2009 yılında Medvedev'in Japonya'yı ziyareti ile başlamıştır. Kültürel ve Ticari, Ekonomik gelişmeler yaşanan dönemde siyasi sorunlar çözülememiştir. Fakat ilişkilerin seyri iyi yönde gelişmiştir. Fakat bazı sorunlar Rus-Japon ilişkilerine bu dönemde zarar verici nitelikte gelişmiştir. Japonya, adalar üstündeki taleplerini yasal bir statüye kavuşması için 2009tarihinde Japonya Meclisi tarafından "Kuzey Toprakları Meselesinin Çözümü ile İlgili Özel Tedbirler Yasası"nın kabulü ve zamanın Ulaştırma Bakanının Kunaşir Adası'nı ziyaret etmesi gibi girişimlerde bulunulmuştur.

11 Mart 2011 tarihinde Japonya'da büyük bir deprem yaşanmıştır. Bu deprem sonucu Fukushima-1 nükleer santralindeki reaktörlerin soğutma sistemi de birlikte olmak üzere, Japonya'nın kuzeydoğu alanlarının altyapısı zarar görmüştür. Bu durum sonrası Rusya depremden dolayı mağdur olan birçok kişiye yardımda bulunmuştur. Bazı Japon vatandaşları Rusya'ya götürülmüştür.

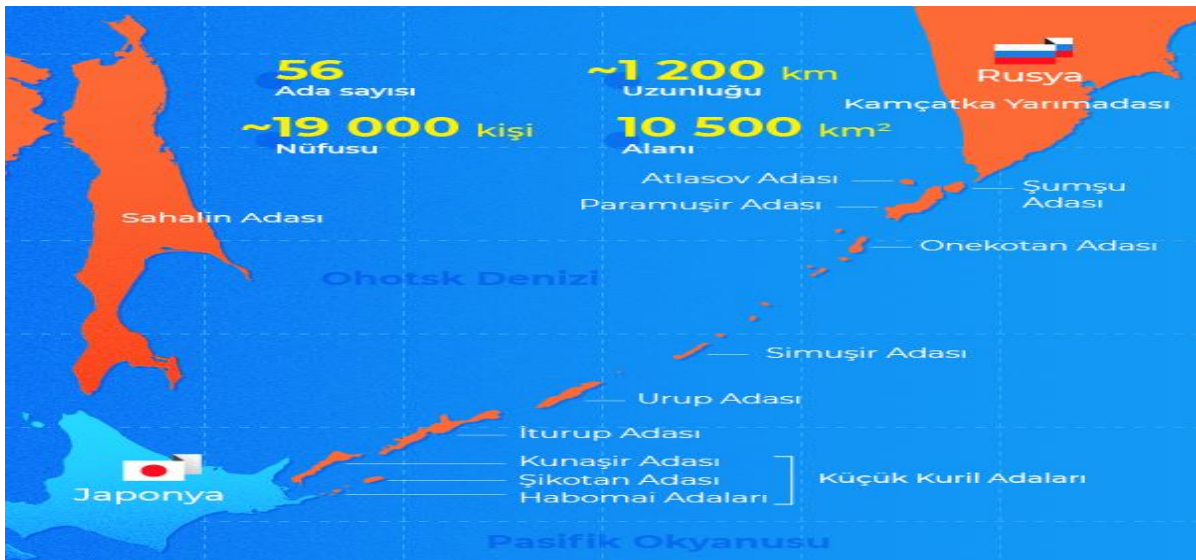
1.5.2. Vladimir Putin Dönemi Rus-Japon İlişkileri (2012 Yılı ve Sonrası)

7 Mayıs 2012 tarihinde Vladimir Putin dönemi Rusya'da resmen başlamıştır. Putin döneminde Japonya ile ilişkiler canlanmaya başlamıştır. Japon ve Rus iş birliği APEC,

ASEAN, ARF, BM, G8 gibi uluslararası örgütler genelinde küresel sorunların çözüme kavuşturulma çabaları ile gelişim göstermiştir. Japonya ve Rusya ABD'de 11 Eylül olaylarından sonra artan uluslararası terörizme karşı etkili mücadele konusunda iş birliğini güçlendirme yolunu seçmişlerdir. 2002 yılının Kasım ayında Japon ve Rus tarafları arasında uluslararası terörizme karşı mücadele için görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylelikle Japonya ve Rusya silahsızlanma, silah kontrolü ve silahların yayılmasının önüne geçilmesini teşvik eden konularda iş birliklerini geliştirmiştir (Nasırova,2020:44).

2.Kuril Adaları Genel Görünüm

Doğuda Pasifik Okyanusu, batıda Okhotsk Denizi ile çevrili Kuril Adaları sorunu, 1950'lerden bu yana Japon-Rus ilişkilerinin gelişmesinin önündeki en büyük engellerden biri olmuştur. Rusya'nın Habomai takımadaları ve Kunishir adası, Japonya'nın Hokkaido adasına çıplak gözle görülebilecek kadar yakındır. İki ülkeye çok yakın olan bu adalar, 70 yılı aşkın bir süredir devam eden ve Rusya-Japonya ikili ilişkilerini derinden etkileyen bir mesele olarak gözükmemektedir. Tarafların özellikle küçük adalar ilgili anlaşmaları farklı yorumlamaları ve farklı algılamaları hasebiyle egemenliklerinin sınırlarını belirlemek bir hayli güç duruma gelmektedir. 19. yüzyılda adanın sahiplerinin tekrar tekrar el değiştirmesiyle durum daha da karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Bu dönemde imzalanan adaların devrine ilişkin anlaşmalar da taraflarca farklı yorumlanmaktadır (Özev & Kulaklı, 2021:2).

Harita: "Kuril Adaları sorununun tarihçesi", *Sputniknews*, <https://tr.sputniknews.com/20190207/kuril-adalari-rusya-japonya-1037532365.html>, (Erişim Tarihi: 24.02.2023).

Rusya ve Japonya arasındaki tartışma konusu Kuril Adaları, birçok aktif yanardağ tarafından noktalanmış ve bu nedenle Kuril olarak adlandırılan bir dizi adayı ifade etmektedir. Asya'nın en kuzeydoğusunda, Rusya (Kamçatka) Yarımadası ile (Hokkaido) Japonya adası arasında 1200 kilometrelik bir hat boyunca uzanan adalar topluluğudur. Bu adaların toplam alanının yaklaşık 15,5 bin kilometrekare olduğu ve 20 binden fazla insanın yaşadığı bilinmektedir (Hamzah & Esmail & Abbas, 2020:292).

Yaklaşık seksen yıldır süregelen ve çözülemeyen sorunda birtakım unsurların etkili olduğu görülmüştür. Okhotsk Denizi ile Kuzey Pasifik Okyanusunu ayıran bir boğaz konumunda olmasından dolayı Kuril Adaları, jeostratejik açıdan oldukça önemli bir noktada yer almaktadır. Aynı zamanda adaların Pasifik'e açılan bir nokta olması açısından da stratejik öneminin büyük olduğu söylenebilir. Dolayısıyla adalara sahip olan ülkenin stratejik kazanımının yanında, münhasır ekonomik bölgesinden de edineceği ciddi bir kazanım da söz konusudur. Buna göre adaların tahmini doğal kaynak rezervlerine bakıldığında Renyum 20 ton, Sülfür 4 milyon ton, Petrol 364 milyon ton, Altın 1,8 bin ton olurken; münhasır ekonomik bölge bağlamında bakıldığında bölgede 1,6 milyar ton petrol, 9,2 bin ton argon, 270 milyon ton demir ve 40 milyon ton titanyum yer almaktadır (Sputniknews, 2021). Bu da bölgenin aslında doğal kaynaklar bakımından da önemli bir noktada yer aldığını gösterirken adaların sahip olduğu bu özellik, Rusya'nın ikinci en büyük deniz filosunu kullanması için çok önemli görülmektedir (Özev & Kulaklı, 2021:2).

3.İlişkilerdeki Anlaşmazlık: Kuril Adaları

Rusya ile Japonya arasında kuzeyden güneye doğru bir hat şeklinde uzanan yaklaşık bin 300 kilometrelik bir uzunluğa sahip, 56 adanın birleşmesinden oluşan Kuril Adaları, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesine yakın bir dönemde SSCB'nin adaları işgal etmesiyle uluslararası sisteme bir sorun olarak eklenmiştir. 1875'ten 1945'e kadar Japonya'nın hakimiyetinde kalan adalar, Sovyetler Birliği'nin 1945'e adaları ilhak etmesinin ardından Sovyetler hakimiyetine girmiştir. Sonraki süreçte ise Rusya adalarla ilgili tezinde savaşta kazanılan hak olarak görürken, Japonya Kuril Adaları'nın güneyindeki dört adanın kendilerine ait olduğu tezini savunmaktadır. Bu da anlaşmazlığın temel sebebini oluşturmaktadır.

Kuril Adaları'nın asıl sorun haline gelmeye başlamasının ardında 19. yüzyılda büyük güçlerin mücadelesinde saklı olduğu söylenebilir. Bu süreçte Rus ve Japon keşiflerin Kuril Adaları'nın keşfetmelerinden sonra adaların egemenlik problemleri doğmaya başlamıştır. Bu sorunu çözebilmek adına Rus ve Japon taraflar bir araya gelerek 7 Şubat 1855 tarihinde sınırları

belirlemeye dönük Şimoda Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre ise, Kuril Adaları, Urup Adaları'ndan ayrılarak güney kısmı Japonya'ya, kuzey kısmı ise Rusya'ya verilmiştir (Akçadağ & İsmayilov, 2016:97).

7 Mayıs 1875 tarihinde St. Petersburg'da imza edilen Sahalin-Kuril Mübadelesi Antlaşması ile Japonya'nın kontrolü altında bulunan Sahalin toprağı Rusya'ya devredilmiştir. Böylece Hokkaido'dan Shumushu Adaları'na kadar tüm Kuril Adaları Rus kontrolüne geçmiştir. 1905'te imzalanan ve 1904-1905 arasında devam eden Rus-Japon Savaşı'nı sonuçlandıran Portsmouth Anlaşması ile, Sahalin Adası'nı 50. paralel üzerinden ikiye bölünerek güney kısmı süresiz olarak Japonya'ya verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonra 5 Eylül 1945 tarihinde Sovyetler Birliği, Kuril Adaları'nı işgal etmiş, ancak Yalta ve Kahire Konferansları'nın ötesinde herhangi bir anlaşma ile bu durumu hukuken yasallaştırmamıştır (Özev & Kulaklı, 2021:4).

1945 yılında tek taraflı olarak dört adayı işgal eden Sovyetler, 1949 yılına kadar ada topraklarında yaşayan Japonları ülkelerine geri göndermiştir. 1951 yılında düzenlenen, Müttefik devletler ve Japonya arasında gerçekleştirilen San Francisco Barış Antlaşması Konferansı'na SSCB de katılım sağlamıştır. Sovyetler Birliğine, ABD ve İngiltere tarafından önerilen teklif onaylanmamış ve antlaşmaya imza atılmamıştır (Akçadağ & İsmayilov, 2016:99). Böylelikle Japonya ile Rusya arasında barış antlaşması sağlanamadığından dolayı Kuril Adaları sorunu da sonuçsuz kalmıştır. 1956 yılında Japonya-Sovyet Ortak Bildirisi ile iki ülke arasında diplomatik bağlar yeniden kurulmuş(Fanning & Tierney, 2021) ancak toprak anlaşmazlıkları nedeniyle resmi bir barış antlaşması yine imzalanamamıştır (BBC News, 2021). Böylece sorun günümüze kadar devam etmiştir.

3.1.Rusya'nın ve Japonya'nın Tezleri

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Kuril Adaları konusunda işbirliğini ve sorunun çözümünü desteklemektedir. Ancak daha katı bir politika izlemeyi de sürdürmektedir. Rusya, bölgedeki durumun İkinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olduğunu ve dört adadaki Rus egemenliğinin tartışılmaz olduğunu belirtmektedir. Ancak Sergey Lavrov'un 2004 yılında, Rusya 1956 Bildirgesini tanımakta ve Habomai adalar grubunu ve Şikotan'ı bir barış antlaşması için vermeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Fakat bu iki adanın talep edilen toplam arazinin %7'lik bir kısmına tekabül ettiği de bilinmektedir (Özev & Kulaklı, 2021:6).

Japonya'nın ABD ile sıkı ittifakı, devredilen adalardan birinde ABD askeri üssünün inşa edilmesi olasılığı ve Japonya'nın Rusya'ya karşı yaptırımları gibi konular Rusya'nın endişelerinden bazıları olarak bilinmektedir. Fakat bu durumun genellikle müzakere edilebilir ve üstesinden gelinebilir konular olacağı da aşıkardır. Tokyo, Moskova'nın dört ada üzerindeki Japon egemenliğini tanınmasını, ikisini hemen Japonya'ya devretmesini ve kalan ikisi için de müzakerelere devam edilmesi gerektiğini talep etmektedir (Puzanova, 2021). Japonya tarafı son zamanlarda yumuşama belirtileri göstermiştir. Ancak hükümet, Japon halkına, Rusya'nın vermeye gönüllü olduğu iki küçük adayı alırken, diğer iki büyük "vatan" adasının nasıl sonsuza dek terk edildiğini açıklamaktaki tereddütleri devam etmektedir (Özev & Kulaklı, 2021:6).

3.2.Son Dönemdeki Gelişmeler

2009 yılında Japonya, Kuril Adaları'nı Rusya'nın ilhak ettiği topraklar olarak tanımlayan bir yasayı kabul etmesi ve ardından 2010 yılında da Medvedev'in Kunashir'i ziyaret etmesi Japonların tepkisini çekmiştir. Olay, Japonya'nın büyükelçisini belirsiz bir süre için geri çekmesiyle sonuçlanmıştır. 2016-2017 yılları arasında Putin ve Şinzo Abe beş kez bir araya gelmiştir. Bu görüşmelerde adalardaki egemenlik sorunu çözülemese de özellikle ekonomik işbirliği alanında ilerleme kaydedilmiştir. Abe'nin 2018 yılında Moskova'ya yaptığı ziyarette, her iki tarafın da karşılıklı stratejik çıkarlarını gerçekleştirmek için bir barış anlaşması imzalamaya çalışacağı ifade edilmiş ve çeşitli alanlarda işbirliğini içeren anlaşmalar öngörülmüştür. Ayrıca iki ülkenin liderleri, Kuril Adaları'ndaki ortak ekonomik faaliyetlere ilişkin anlaşmaların uygulanmasından da bahsetmiştir.

2013-2019 yılları arasında Rusya ve Japonya, siyasi, diplomatik, ticari, ekonomik ve insani etkileşim alanlarını genişletmiştir. Fakat buna rağmen taraflar toprak sınırlaması ve barış anlaşmasının imzalanması konularındaki tezlerinde derin farklılıklar beslemeleri sorunun üstesinden gelmelerine engel teşkil etmiştir. Bu konu 2019 yılında farklı bir noktaya doğru evrilmiştir. Rusya ve Japonya'nın toprak sorununu karşılıklı olarak kabul edilebilir bir uzlaşma temelinde çözme niyeti, güney Kuril Adaları'ndaki ortak ekonomik faaliyet planlarında ifade edilmiştir. Adalarda faaliyet gösteren işletmelerin ekonomik ve yasal yönlerini koordine etmedeki zorluklara rağmen, Rus ve Japon yetkililer konuyla ilgili müzakerelere devam etmesine ve projenin 2019 yılında başlatılmasına yol açmıştır. Bu durum, her iki tarafın da karşılıklı olarak güven inşa etmelerine ve ortak faaliyetlere olan ilgilerinin yeniden artmasına sebep olmaktadır (Iliya & Kristina, 2020). Dolayısıyla şimdiye

kadar, Rus ve Japon liderler arasında gerçekleşen müzakerelerin ve tartışmaların büyük bir kısmını, Kuril Adaları'nda ortak ekonomik kalkınma projelerine girişmek oluşturmuştur. Rusya ve Japonya, bu hususta devam eden ilişkilerin her iki taraf için de çıkar sağlayacağı konusunda hemfikir gözükmektedir. Bu yakalanan ivmenin zamanla bir barış antlaşmasıyla sonuçlanması için karşılıklı diyalogların artmasını da beraberinde getirecektir(Wiesinger, 2021).

Nitekim 2019 yılının Eylül ayında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Japonya Başbakanı Şinzo Abe, Vladivostok'taki Doğu Ekonomik Forumu'nda yirmi yedinci kez bir araya gelmiştir. Rusya ve Japonya arasında Kuril Adaları üzerinde uzun süredir devam eden anlaşmazlık bir sorun olmaya devam ederken, iki ülke arasındaki diyalog konusunda birkaç ilginç eğilimi de ortaya çıkarmıştır. Abe, Rusya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesinin yanı sıra tartışmalı adalarda nihayetinde bir barış anlaşmasının imzalanmasını kolaylaştırabilecek ortak projelerin stratejik önemini vurgulamıştır. Putin ise Japonya ziyareti sırasında imzalanan ikili belgelerin önemini de vurgulamıştır. Stratejik anlamda iletişimin, karşılıklı ticaretin ve yatırım işbirliğinin genişletilmesinin Rusya-Japonya ilişkilerini yeni bir düzeye getireceğini iddia etmiştir. Yakalanan bu atmosferin, en zor konularda bile bir uzlaşma zemini yaratabileceği mümkün hale geldiğini ifade etmiştir(Puzanova, 2021). Nitekim Japonya'da Kuril Adaları sorunun çözümünün Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin görevdeyken gerçekleşebileceği inancı bulunmaktadır. Rönesans Partisi vekili Muneo Suzuki, "Toprak meselesi, ancak Putin Rusya Devlet Başkanı iken çözülebilir. Bu fırsatı kaçırsak, bu sorun sonsuza dek çözümsüz kalır" (Sputniknews, 2021) demiştir.

Putin ile Abe arasında gerçekleştirilen bir dizi görüşmenin sonuca varamamasında hem Rusya'nın hem de Japonya'nın geleneksel tezlerinden taviz vermemeleri olarak düşünülebilir. Hal böyle olunca da çözüm sürecinin uzaması ve sorunun daha da derinleşmesini beraberinde getirmektedir. Dahası, Rusya'nın Kuril Adaları'nda 2021 yılının Şubat, Haziran ve Eylül aylarında gerçekleştirdiği askeri tatbikatlar Japonya tarafından diplomatik yollar aracılığıyla protesto edilmiştir (Deniz Haber, 2021). Rusya'nın tatbikatlar dizisinde herhangi bir ülkeyi hedef almadığını, sadece teröre yönelik mücadele eğitimlerinin verildiğini açıklaması Japonya tarafından yüzeysel görülüp endişeyle karşılanmıştır.

Bunun üzerine Japonya ise son 30 yılın en geniş katılımlı askeri tatbikatını gerçekleştirmiştir. Bu askeri tatbikatla Japonya'nın "tüm Kara Öz Savunma Kuvvetlerinin operasyonel hazırlık

aşamasına odaklanmasını, operasyonel etkinliğini ve caydırıcılık yeteneğini geliştirmeyi amaçladığı” ifade edilmiştir (Yeni Akit, 2021). Ayrıca tatbikata ABD ordusundan bir çıkarma gemisinin katılması oldukça manidar görünmektedir. Burada verilen mesajın, Japonya’nın yalnız olmadığı, yaşanabilecek bir kriz anında ABD’nin aktif desteğini yanında görebileceğini tüm dünyaya iletmek olduğu söylenebilir.

4.Şinzo Abe Suikasti ve İkili İlişkilerin Seyri

Japonya tarihinde en uzun süre başbakanlık yapan ve aktif bir siyasetçi olarak tanınan Şinzo Abe 8 Temmuz 2022 tarihinde kampanya etkinliği kapsamında gittiği Nara kentinde (CNN Türk, 202) 41 yaşındaki saldırgan Tetsuya Yamamagi tarafından elim bir suikast sonucu öldürülmüştür (Cumhuriyet, 2022). Abe, Japonya Başbakanlığı yaptığı dönemde Rusya ile İkinci Dünya Savaşı’ndan arta kalan çözümsüzlükleri çözmeye çalışarak bir barış anlaşması için kararlı olduklarını açıklamış ve aynı zamanda Rusya’nın İkinci Dünya Savaşı’nda kendi hâkimiyetine aldığı Japonya’nın kuzeyindeki Hokkaido Adası açığında kalan adacıklarla ilgili olarak süren anlaşmazlıkların çözüme kavuşturularak Rusya yönetimiyle süreklilik durumunda bir barış anlaşması imzalanması konusunda azimli oldukları konusunda ısrarcı davranmıştır.

Rus Parlamentosu’nun alt kanadı Devlet Duması Uzak Doğu ile İlişkiler Komitesi Başkan Yardımcısı Sergey Karginov, Japonya’da Nara’da iştirak ettiği seçim etkinliğinde silahla vurularak katledilen eski Başbakan Abe’nin suikastının Rusya-Japonya ikili ilişkilerine yönelik bir terör saldırısı olarak nitelediklerini ifade etmiştir. Bu saldırının zeminin Japonya’nın içinde değil daha uzaktaki güç odaklarına dayandığını da vurgulamıştır. Karginovaynı zamanda Abe’nin Rusya ile yakın olan diyalogu yüzünden öldürüldüğünü iddia etmiştir (Gazetem, 2022). Nitekim Şinzo Abe, Nikkei gazetesine verdiği röportajda, Japonya’nın 2018 tarihinde Rus tarafı ile bir barış anlaşması imza etmek üzere olduklarını, fakat ABD ile Rusya arasında artan gerilimin buna engel olduğunu da söylediği de (SavunmaTR, 2022) bilinmektedir.

Suikasttan birkaç gün sonra yapılan seçimlerde Abe’nin kilit adlarından biri sayıldığı Liberal Demokrat Parti (LDP) ile koalisyon ortakları bir zafer kazanmıştır ve Temsilciler Meclisi’nden sonra Danışmanlar Meclisi’nde de üçte ikilik çoğunluğu yakalamıştır. Bu durum ve üç yıl seçim olmadan geçecek bir zamana girilmesi, Abe’nin yerine geçecek kişi olarak görülen Başbakan Fumio Kişida’nın reform ve anayasa değişiklikleri dahil her siyasi değişimi yapmak için önünde hiç engelin olmadığı“altın dönemi” yakaladığı anlamına gelmiştir

(Yorulmaz, 2022). Kışıda döneminde Rusya ile Japonya arasındaki ikili ilişkilerin seyrinde belirleyici unsur devam eden Rusya-Ukrayna savaşı olmuştur.

Kışıda, Rusya-Ukrayna savaşı başlamadan evvel Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı Luhansk ve Donetsk bölgelerini resmen tanıma kararını, sert şekilde kınadıklarını belirtmiştir. Japonya Başbakanı Kışida Fumio, düzenlenen basın toplantısında, Rusya'nın sözde Donetsk ve Luhansk Cumhuriyetleri'ni imza edilerek tanıma kararının, Minsk Barış Anlaşması ile uluslararası hukuka uygun olmadığını söylemiştir. Kışida, “Eğer bir işgal meydana gelirse Japonya gidişatı sürekli izleyecek ve yaptırımlar dâhil sert cevap verilmesi amacıyla G7 ülkeleri ve uluslararası toplumla yakından çalışma yürüteceğini” (Anadolu Ajansı, 2022) belirterek herhangi bir işgal girişiminde yaptırım kartını devreye sokacağını konusunda da uyarıda bulunmuştur.

5.Rusya-Ukrayna Savaşının Kuril Adaları Sorununa Olası Etkileri

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde “Özel Askeri Operasyon” adıyla Ukrayna'yı işgale başlamasının ardından adeta uluslararası toplum tarafında tecrit edilmiş ve büyük yaptırımlara maruz kalmıştır.

Japonya, 22 Şubat 2022 tarihinde yani savaşın başlamasından iki gün önce, Rusya'nın Luhansk ve Donetsk ayrılıkçı bölgelerini tanımasıyla ekonomik yaptırım paketlerini hayata geçirmiştir. Başbakan Kışida Fumio, düzenlenen basın görüşmesinde, Luhansk ve Donetsk bölgelerinden resmi yetkililere vize tahsisini askıya alınacağını ve bu kişilerin mal varlıklarının dondurulacağını açıklamıştır. Kışida, mevzubahis bölgelere yönelik ithalatın ve ihracatın askıya alınacağını ve Japonya içinde Rusya'ya ait yeni tahvil ticaretinin yasaklanacağı da söylemiştir. (Anadolu Ajansı, 2022). Kışida aynı zamanda “Rusya'ya, diplomatik teamüller yoluyla kördüğümü çözecek çabalara geri dönmesi çağrısı” yaptığını açıklamış ve Rusya'yı işgale karşı da uyarmıştır. Fakat bu açıklamalarından üzerinden geçen iki günün sonunda Rusya, Ukrayna'ya yönelik askerî harekâtına başlamıştır.

Rusya'nın Ukrayna'ya başlattığı askerî operasyon sonrasında Japonya, Rusya'ya en fazla yaptırım kararını hayata geçiren ülkelerden biri durumuna gelmiştir. Japonya Başbakanı Fumio Kışida, Rusya'nın Ukrayna saldırısını, ülkesinin “ulusal güvenliği açısından kesinlikle kabul edilemez” bulduklarını belirtmiş ve yaptırımları genişletme kararını duyurmuş ve ABD ve AB ile birlikte koordineli şekilde yaptırımların hayata geçirildiğini açıklamıştır (Mazrek, 2022).

Rusya ise bu yaptırımlar karşısında Japonya'ya karşı barış antlaşması müzakerelerini askıya aldığını duyurmuştur. Ayrıca Japonya vatandaşların Rusya'nın kontrolünde bulunan fakat Japonya'nın üstünde hak talep ettiği Hokkaido açığındaki adaları ziyarette bulunmalarına izin veren vizesiz girişin de askıya alınacağını açıklayan Moskova'ya, Tokyo Hükümeti'nden tepki gecikmemiştir. Kışıda Japonya'nın Kuril Adaları (Kuzey Toprakları) problemini çözüme kavuşturma ve barış anlaşması imza etme konusundaki temel durumunun değişmediğini açıklamıştır. Bunlarla birlik şekilde iki ülke arasındaki barış görüşmelerinin durdurulmasının hemen sonrasında Rusya, 3 binden fazla asker ve yüzlerce ekipmanla Kuril Adaları'nda askeri bir tatbikat düzenlemiştir (Mazrek, 2022). Rusya-Ukrayna Savaşı ve Japonya'nın yaptırımları yüzünden Rus-Japon İlişkileri gergin bir hale bürünmüştür.

Japonya Rusya'nın işgal girişiminden itibaren ABD merkezli hareket etmiştir. Japonya Batı kampının önemli bir müttefiki olarak görülmeye devam etmektedir. Rusya bu duruma karşı hoşnut olmadığını sürekli dile getirerek barış görüşmelerini ve Kuril Adası sorununu bekletmektedir.

Rusya ile Ukrayna arasında başlayan savaş sonrasında özellikle Kuril Adalarının önem kazandığını söylenebilir. Bu, Dr. Satoru Nagao'nun şu sözlerinden çıkarılabilir: *“Moskova hükümeti, nükleer balistik füze denizaltılarını Ohotsk Denizi'nde saklıyor. Bu denizaltı zeminli nükleer füzeler, Amerika Birleşik Devletlerine karşı nükleer caydırıcılığı durumundan kritik bir öneme sahiptir. Rusya, Ohotsk Denizi'ndeki bu denizaltıları korumak için Kuril Adaları'na hava ve gemi karşıtı füzeler yerleştirmek istemektedir. Bununla birlikte aslında Kuzey Kutbu'ndaki buzulların erimesiyle deniz ticareti yolları açılıyor. Bu yollar da Kuril Adaları'nın yanında bulunuyor. Dolayısıyla Kuril Adaları, Deniz İletişim Hattı'nı korumak için stratejik düzeyde bir önem taşımaktadır.”*(Mazrek, 2022). Dolayısıyla Kuril Adaları sorununun özellikle bu dönemden sonra artarak devam edeceği veya Japonya'nın yaptırımlarının son bulmasının ardından ya da Rusya'nın Ukrayna'dan çekilmesinin ardından bir görüşme yaşanabileceği söylenmektedir. Fakat bu şu an ki konjektürel ortamda mümkün gözükmemektedir. Rusya'nın Kuril Adalarına asker çıkarma olasılığının yaşanması ise Japonya ile gerilimi daha fazla arttıracığı şüphe götürmez bir noktadır.

Sonuç

Rusya ve Japonya arasında yaklaşık 80 yıllık bir maziye sahip olan Kuril Adaları sorunu, eski uluslararası sistemin bıraktığı en problemlili konulardan biri olarak görülmektedir. Kuril Adaları konusunda Rusya ve Japonya'nın uzlaşma zeminin bir türlü sağlayamamaları,

sorunun kısa ve orta vadede çözümünü güçleştirmektedir. Rusya, Japonya'nın ABD ile arasındaki yakın askeri ilişkilerin farkında olması sebebiyle, kendi ulusal stratejik çıkarlarını koruma noktasında kararlı bir pozisyonda yer almaktadır. Bu kararlı yapının ikili ilişkilerin gelişimine engel oluşturabileceği de söylenebilir. Fakat iki ülke arasında bir barış antlaşmasının sağlanmaması, uzun vadede ikili ilişkilerin gelişimine ve işbirliklerine engel teşkil etmeyi sürdüreceği söylenebilir.

Sorunun çözümü için uluslararası toplum ise hem Rusya hem de Japonya arasındaki ikili diyalogun artmasını sağlamalı, iki ülke arasındaki müzakereleri desteklemeli ve Kuril Adaları meselesinin artık barışçıl bir yolla sona ermesi noktasında ortak bir irade sergilemesi gerekecektir.

Sorunun çözülmesi için masaya oturmaya karar veren Japonya'nın yeni Başbakanı Fumio Kishida da Japonya'nın geleneksel tezini savunurken, Rusya tarafının tezlerinde de bir değişiklik söz konusu olmadığı görülmektedir (TASS, 2021). Dolayısıyla da Rusya'nın Kuril Adaları konusunda taviz vermesi pek olası gözükmemektedir. Özellikle Japonya'nın ABD ile askeri anlamda da işbirliği içerisine girmesi, Rusya'yı tedirgin etmektedir.

Ayrıca son dönemde uluslararası konjonktürde meydana gelen gelişmeler Rusya için farklı bir politik ortam doğurmaktadır. Ukrayna ile devam eden savaşın ağır yüklerini omzunda taşıyan Rusya, bir yandan da NATO'nun sınırlarına doğru genişleme süreciyle mücadele vermektedir. Dahası NATO'nun yeni genişleme alanının Rusya'nın nüfuzunun arttığı ya da artabileceği bölgeler olduğu düşünüldüğünde, Asya-Pasifik coğrafyasında böylesi bir mücadeleyi beklemek mümkündür. Bu bağlamda da Rusya'nın bölge ülkeleri ve Uzakdoğu ülkeleriyle ilişkilerini diri tutması elzem bir hal almaktadır. Japonya ile tarihten gelen Kuril Adaları anlaşmazlığının da önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak Kuril Adaları sorununun çözülmesi kısa ve orta vadede mümkün gözükmezken, bölge hakkında birçok aktörün politik mesajlar vermeye devam edeceği de söylenebilir.

Kaynakça

Akçadağ, Emine ve Elnur İsmayilov (2016). Ukrayna Krizinin Rusya ve Japonya Arasındaki Kuril Adaları Sorununa Etkisi. *Uluslararası İlişkiler*. 12(48). 95-115.

Akhiyadov, M. (2019). Rusya-Japonya Jeopolitik Oyunu ve Kuril Sorunu. *İNSAMER*.

- Amrah Bayramov, A. (2021). XX Yüzyılın İlk Büyük Güç Mücadelesi Rus-Japon Savaşı. USBİK.
- Anadolu Ajansı (2022). Japonya Başbakanı Kişida, Rusya'nın Ukrayna'ya ilişkin kararını kınadı.<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/japonya-basbakani-kisida-rusyanin-ukraynaya-iliskin-kararini-kinadi/2509487>(Erişim Tarihi: 22.02.2023)
- BBC News (2021). Kuril islands dispute between Russia and Japan. <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11664434>. (Erişim Tarihi: 24.02.2023).
- CNN Türk (2022). Şinzo Abe suikasti nasıl gerçekleşti? A'dan Z'ye cinayet yeri. <https://www.cnnturk.com/dunya/sinzo-abe-suikasti-nasil-gerceklesti-adan-zye-cinayet-yeri>(Erişim Tarihi: 19.03.2023)
- Cumhuriyet (2022). Eski Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin katili, Covid-19 salgını nedeniyle hedef değiştirmiş. <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/eski-japonya-basbakani-shinzo-abenin-katili-covid-19-salgini-nedeniyle-hedef-degistirmis-1957695>(Erişim Tarihi: 08.03.2023)
- Deniz Haber (2021). Rusya'nın Kuril Adaları'ndaki tatbikatı krize neden oldu. <https://www.denizhaber.net/rusyanin-kuril-adalarindaki-tatbikati-krize-neden-oldu-haber-102574.htm>(Erişim Tarihi: 25.02.2023).
- Fanningg Lauren&Rachel Tierney (2021). Kuril Islands Dispute.*Storymaps*.<https://storymaps.arcgis.com/stories/de8618b8be8741c09537b016bc80402e>. (Erişim Tarihi: 25.02.2023).
- Gazetemru (2022). Duma Abe Şinzo suikastını Rus-Japon ilişkilerine yönelik terör saldırısı olarak nitelendirdi.<https://www.gazetemru.com/2022/07/08/duma-abe-sinzo-suikastini-rus-japon-iliskilerine-yonelik-terror-saldirisi-olarak-nitelendirdi/> (Erişim Tarihi: 07.03.2023).
- Hamzah, Majeed Kamil&Ahmed Abid Esmael&Faisal Shallal Abbas (2020). The Future of Russian-Japanese Relations in Light of the Crisis in the Kuril Islands.*Utopía y Praxis Latinoamericana*. 25(1).pp. 291-303.

- Iliya, Zhmakin&Voda Kristina (2020). Russo-Japanese Peace Treaty Negotiations And Plans For Joint Economic Activity on the Southern Kuril Islands.*Macro Management & Public Policies*. 2(2). pp.31-36, DOI: <https://doi.org/10.30564/mmpp.v2i2.1250>
- Mazrek, Sibel (2022). Ukrayna-Rusya Savaşının Gölgesinde Rus-Japon İlişkileri. ANKASAM. <https://www.ankasam.org/ukrayna-rusya-savasinin-golgesinde-rus-japon-iliskileri/>(Erişim Tarihi: 04.03.2022)
- Nasırova, Leyla (2020). 1991-2015 Yılları Arasında Japonya-Rusya Federasyonu İlişkileri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Niyazi İpek, N. (2020). Rusya-Japonya İlişkilerinde Kuril Adaları Sorununun Analizi. *International Journal of Social Inquiry*. 13(2) 2020 s. 645-680.
- Özel Özcan, M. S. &Goviev, R.(2019). XIX. Yüzyılda Doğu Asya'da Rus-Japon İmparatorluklarının Güç Mücadelesi: 1905 Rus-Japon Savaşı. *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi*. 2.
- Özev, Muharrem Hilmi&Belgin Kulaklı (2021). Kuril Islands Issue: Regional and Global Geopolitical Implications.*Asia Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*. 5(16). pp. 1-13.
- Puzanova, Olga (2020). It's Time to Solve the Kuril Islands Dispute.*The National Interest*.<https://nationalinterest.org/feature/its-time-solve-kuril-islands-dispute-163838?page=0%2C2>(Erişim Tarihi: 25.02.2023).
- SavunmaTR (2020). Japonya eski Başbakanı Abe'den Rusya itirafı. <https://www.savunmatr.com/japonya-eski-basbakani-abeden-rusya-itirafi>(Erişim Tarihi: 26.02.2023).
- Sputniknews (2021). Japon vekil: Kuril Adaları sorunu ancak Putin'le çözülebilir.<https://tr.sputniknews.com/20210605/japon-vekil-kuril-adalari-sorunu-ancak-putinle-cozulebilir-1044665925.html>(Erişim Tarihi: 25.02.2023).
- Sputniknews (2021). Kuril Adaları sorununun tarihçesi. <https://tr.sputniknews.com/20190207/kuril-adalari-rusya-japonya-1037532365.html>. (Erişim Tarihi: 24.02.2023).
- TASS (2021). Japan to hold dialogue with Russia based on existing agreements, PM says. <https://tass.com/politics/1348709>. (Erişim Tarihi: 25.02.2023).

Wiesinger, Elsa (2021). Increasing Tensions In Russia-Japan Kuril Islands Dispute.*The Organization for World Peace*.<https://theowp.org/increasing-tensions-in-russia-japan-kuril-islands-dispute/>(Erişim Tarihi: 24.02.2023).

Yeni Akit Gazetesi (2021). Japonya'dan Çin ve Rusya'ya gözdağı.
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/japonyadan-cin-ve-rusyaya-gozdagi-1575630.html>(Erişim Tarihi: 13.02.2023).

Yorulmaz, İlgin. (2022). Şinzo Abe'den sonra Japonya nasıl bir yol izleyecek?. BBC News.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-62138615>(Erişim Tarihi: 13.03.2023).